

Sekcja zwłok

Autopsy

Konrad Wroński¹, Roman Bocian¹, Jarosław Cywiński², Adam Dzik²

¹Oddział Chirurgii Ogólnej i Naczyniowej Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala im. Mikołaja Pirogowa w Łodzi

²Klinika Chirurgii Ogólnej i Kolorektalnej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Kardiochirurgia i Torakochirurgia Polska 2010; 7 (4): 469–471

Streszczenie

Sekcja zwłok jest rodzajem interwencji medycznej, dlatego każdy lekarz powinien znać prawne aspekty z nią związane.

Słowa kluczowe: prawo, sekcja zwłok, interwencja medyczna.

Abstract

Autopsy is a kind of medical intervention, therefore each doctor should be familiar with legal aspects of this medical intervention.

Key words: law, autopsies, medical intervention.

Wstęp

Słowo sekcja pochodzi od łacińskiego słowa *sectio* ('rozcięcie') i greckiego *autopsia* ('zobaczyć na własne oczy'). Badanie to ma na celu ustalenie przyczyny zgonu. W dzisiejszych czasach sekcja zwłok jest szczególnym rodzajem interwencji medycznej.

Wyróżnia się trzy rodzaje sekcji zwłok:

- sekcję naukowo-lekarską – wykonywana jest u osób zmarłych w szpitalach i innych zakładach opieki zdrowotnej w celu ustalenia przyczyny śmierci lub potwierdzenia rozpoznania choroby zasadniczej,
- sekcję administracyjną – wykonywana na polecenie organów administracji państwowej, np. na zlecenie inspektora sanitarnego,
- sekcję sądowo-lekarską – wykonywana w przypadku podejrzenia przestępczego spowodowania śmierci w obecności prokuratora; ma na celu ustalenie przyczyny i mechanizmu zgonu.

Regulacje prawne dotyczące przeprowadzania sekcji zwłok zostały zapisane w:

- ustawie o zakładach opieki zdrowotnej,
- kodeksie postępowania karnego,
- ustawie o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów,
- ustawie o chorobach zakaźnych lub zakażeniach.

Prawne aspekty przeprowadzenia sekcji zwłok

Podstawowe regulacje prawne dotyczące przeprowadzenia sekcji zwłok zostały zapisane w Ustawie o zakładach

opieki zdrowotnej. Przepisy zawarte w ustawie regulują prawne aspekty przeprowadzania sekcji zwłok pacjentów zmarłych w szpitalach, a także w innych zakładach opieki zdrowotnej. Odpowiednie zapisy prawne znajdują się w art. 26. ww. ustawy: „Przepisy o szpitalach stosuje się odpowiednio do innych zakładów opieki zdrowotnej przeznaczonych dla osób wymagających całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych, chyba że przepisy ustawy lub innych ustaw stanowią inaczej”.

W przypadku zarówno decyzji o wykonaniu, jak i o odstąpieniu od wykonania sekcji zwłok osoby zmarłej w szpitalu lekarze są zobowiązani do umieszczenia odpowiedniego wpisu z uzasadnieniem podjętej decyzji w historii choroby zmarłego pacjenta. Mówi o tym art. 24. ust. 6. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „W dokumentacji medycznej osoby, która zmarła w szpitalu, sporządza się adnotację o dokonaniu lub zaniechaniu sekcji zwłok, z odpowiednim uzasadnieniem”.

Decyzje o wykonaniu lub zaniechaniu sekcji zwłok u pacjenta zmarłego w szpitalu podejmuje kierownik zakładu lub lekarz przez niego wyznaczony, zgodnie z art. 24. ust. 2. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „Kierownik zakładu, a jeżeli kierownik nie jest lekarzem, to upoważniony przez niego lekarz, na wniosek właściwego ordynatora lub, w razie potrzeby, po zasięgnięciu jego opinii, zarządza dokonanie lub zaniechanie sekcji”.

Sekcje zwłok ludzkich można przeprowadzić po stwierdzeniu przez lekarza zgonu chorego. Sekcja zwłok może odbyć się najwcześniej po upływie 12 godz. od momentu stwierdzenia zgonu pacjenta – mówi o tym art. 25. ust. 1. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „Dokonanie sekcji

Adres do korespondencji: dr n. med., mgr zarz. Konrad Wroński, Oddział Chirurgii Ogólnej i Naczyniowej Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala im. Mikołaja Pirogowa, ul. Wólczańska 195, 90-531 Łódź, tel. +48 42 636 76 11, e-mail: konradwronski@poczta.wp.pl

zwłok nie może nastąpić wcześniej niż po upływie 12 godzin od stwierdzenia zgonu”.

Pobieranie komórek, tkanek i narządów ze zwłok ludzkich

Wyjątkiem od przeprowadzenia sekcji zwłok po 12 godz. od momentu stwierdzenia zgonu może być sytuacja, w której istnieje potrzeba pobrania od zmarłej osoby komórek, tkanek lub narządów, zgodnie z art. 25. ust. 2. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „Jeżeli zachodzi potrzeba pobrania ze zwłok komórek, tkanek lub narządów, kierownik zakładu, a jeżeli kierownik nie jest lekarzem, to upoważniony przez niego lekarz, może zdecydować o dokonaniu sekcji zwłok przed upływem 12 godzin, przy zachowaniu zasad i trybu przewidzianych w przepisach o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów”.

Cele, dla jakich mogą zostać pobrane od osoby zmarłej komórki, tkanki czy narządy, zostały zapisane w art. 2. i 3. Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów: „Art. 2. Komórki, tkanki i narządy mogą być pobierane ze zwłok ludzkich w celach diagnostycznych, leczniczych, naukowych i dydaktycznych” i „Art. 3. Komórki, tkanki i narządy ze zwłok mogą być pobierane w celach określonych w art. 2. również w czasie sekcji zwłok dokonywanej dla rozpoznania przyczyny zgonu i oceny postępowania leczniczego, przeprowadzonej na podstawie odrębnych przepisów”. Należy pamiętać, że wykonanie sekcji zwłok z pobraniem komórek, tkanek czy narządów od osoby zmarłej w celach wymienionych w art. 2. Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów musi się wiązać z brakiem za życia sprzeciwu osoby zmarłej na takie działania. Mówi o tym art. 4. Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów: „1. Pobrania komórek, tkanek i narządów ze zwłok ludzkich można dokonać, jeżeli osoba zmarła nie wyraziła za życia sprzeciwu. 2. W przypadku małoletniego lub innej osoby, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, sprzeciw może wyrazić, za jej życia, przedstawiciel ustawowy tej osoby.

3. W przypadku małoletniego powyżej lat 16 lub innej osoby, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, sprzeciw może wyrazić również ta osoba. 4. Przepisów ust. 1.–3. nie stosuje się w przypadku, o którym mowa w art. 3.”.

W art. 5. Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów zapisano, w jakich formach można zgłosić za życia sprzeciw na pobranie komórek, tkanek i narządów: „1. Sprzeciw może być wyrażony w formie: 1) wpisu w centralnym rejestrze zgłoszonych sprzeciwów, 2) oświadczenia pisemnego zaopatrzonego we własnoręczny podpis, 3) oświadczenia ustnego złożonego w obecności co najmniej dwóch świadków w chwili przyjęcia do szpitala lub w czasie pobytu w szpitalu.

2. Sprzeciw przedstawiciela ustawowego osoby małoletniej lub innej osoby, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, może być wyrażony także w formie oświadczenia pisemnego złożonego w chwili przyjęcia tych osób do szpitala lub w czasie ich pobytu w szpitalu.

3. Sprzeciw jednego przedstawiciela ustawowego lub osoby, o której mowa w art. 4. ust. 3., jest skuteczny w stosunku do pozostałych.

4. Sprzeciw może być cofnięty w każdym czasie w formie pisemnego lub ustnego oświadczenia złożonego w obecności co najmniej dwóch świadków”.

Jeżeli istnieje podejrzenie, że zgon osoby nastąpił w wyniku czynu zabronionego, zgodę na pobranie komórek, tkanek i narządów powinno się uzyskać od prokuratora lub – w przypadku dzieci – od sądu rodzinnego, zgodnie z art. 6. ust. 1. Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów: „Jeżeli zachodzi podejrzenie, że zgon nastąpił w wyniku czynu zabronionego pod groźbą kary, pobrania komórek, tkanek i narządów można dokonać po uzyskaniu od właściwego prokuratora informacji, że nie wyraża sprzeciwu wobec zamiaru pobrania komórek, tkanek i narządów, a gdy postępowanie jest prowadzone przeciwko nieletniemu – stanowiska sądu rodzinnego”.

Zgoda na wykonanie sekcji zwłok

Zgodnie z art. 24. ust. 1. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „Zwłoki osoby, która zmarła w szpitalu, mogą być poddane sekcji, w szczególności, gdy zgon tej osoby nastąpi przed upływem 12 godzin od przyjęcia do szpitala, z zastrzeżeniem ust. 3.”. Jeżeli osoba zmarła za życia nie wyraziła zgody na przeprowadzenie sekcji zwłok lub przedstawiciel ustawowy sprzeciwił się decyzji o wykonaniu autopsji, odstępuje się od wykonania sekcji. Mówi o tym art. 24. ust. 3. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „Zwłoki osoby, która zmarła w szpitalu, nie są poddawane sekcji, jeżeli przedstawiciel ustawowy tej osoby wyraził sprzeciw lub uczyniła to osoba za życia”.

W przypadku sprzeciwu na wykonanie sekcji zwłok osoby zmarłej w szpitalu lub innym zakładzie opieki zdrowotnej (zgodnie z art. 24. ust. 3. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej) konieczne jest sporządzenie odpowiedniej adnotacji w historii choroby przez lekarza i dołączenie pisemnego sprzeciwu opiekuna prawnego osoby zmarłej lub pisemnego sprzeciwu na sekcje wyrażonego przez pacjenta za życia. Należy pamiętać, aby sprawdzić, czy zmarły pacjent za życia posiadał pełną zdolność do czynności prawnych w chwili podejmowania decyzji związanej ze sprzeciwem na wykonanie sekcji zwłok po jego śmierci. Odpowiednie zapisy dotyczące tej kwestii znajdują się w art. 24. ust. 4. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „O zaniechaniu sekcji zwłok z przyczyny określonej w ust. 3. sporządza się adnotację w dokumentacji medycznej i załącza sprzeciw, o którym mowa w ust. 3.”.

Sekcje zwłok wykonuje się, bez względu na sprzeciw opiekuna prawnego czy sprzeciw pacjenta za życia, w przypadkach zapisanych w ust. 5. art. 24. Ustawy o zakładach opieki zdrowotnej: „Przepisów ust. 1.–4. nie stosuje się w przypadkach: 1) określonych w Kodeksie postępowania karnego, 2) gdy przyczyny zgonu nie można ustalić w sposób jednoznaczny, 3) określonych w przepisach o chorobach zakaźnych i zakażeniach”.

W sytuacji, gdy zachodzi podejrzenie, że zgon osoby nastąpił w wyniku czynu zabronionego, wykonuje się sekcję sądowo-lekarską, w której bierze udział prokurator. Zapisy dotyczące tej kwestii znajdują się w art. 209. Kodeksu postępowania karnego: „§ 1. Jeżeli zachodzi podejrzenie przestępnego spowodowania śmierci, przeprowadza się oględziny i otwarcie zwłok. § 2. Oględzin zwłok dokonuje prokurator, a w postępowaniu sądowym sąd, z udziałem biegłego lekarza, w miarę możliwości z zakresu medycyny sądowej. W wypadkach niecierpiących zwłoki oględzin dokonuje Policja z obowiązkiem niezwłocznego powiadomienia prokuratora. § 3. Oględzin zwłok dokonuje się na miejscu ich znalezienia. Do czasu przybycia biegłego oraz prokuratora lub sądu przemieszczać lub poruszać zwłoki można tylko w razie konieczności. § 4. Otwarcia zwłok dokonuje biegły w obecności prokuratora albo sądu. W postępowaniu przed sądem przepisy art. 396. § 1. i 4. stosuje się odpowiednio. § 5. Do obecności przy oględzinach i otwarciu zwłok można, w razie potrzeby, oprócz biegłego, wezwać lekarza, który ostatnio udzielił pomocy zmarłemu. Z oględzin i otwarcia zwłok biegły sporządza opinię z zachowaniem wymagań art. 200. § 2.”

W przypadku podejrzenia lub stwierdzenia choroby zakaźnej inspektor sanitarny może w drodze decyzji administracyjnej nakazać sekcję zwłok zmarłego pacjenta, zgodnie z art. 25. ust. 2. Ustawy z dnia 6 września 2001 r. o chorobach zakaźnych lub zakażeniach: „W celu zapobieżenia szerzeniu się choroby zakaźnej powiatowy (portowy) inspektor sanitarny, w drodze decyzji administracyjnej,

może: 6) nakazać sekcję zwłok osoby zmarłej na chorobę zakaźną lub podejrzaną o taką chorobę, 7) zakazać wykonywania sekcji zwłok, gdy sekcja zwłok mogłaby prowadzić do zakażenia osób lub skażenia środowiska, chyba że zachodzi podejrzenie, że zgon nastąpił w wyniku popełnienia przestępstwa”.

Podsumowanie

Sekcja zwłok pacjenta zmarłego w szpitalu jest szczególnym rodzajem interwencji medycznej, dlatego każdy lekarz powinien znać przepisy i wiedzieć, w jakich przypadkach należy wykonać sekcję zwłok, a kiedy można od niej odstąpić.

W sytuacji, gdy istnieje podejrzenie lub pewność, że zgon nastąpił z powodu choroby zakaźnej, należy bezzwłocznie poinformować o tym fakcie właściwego ze względu na miejsce zachorowania (powiatowego/portowego) inspektora sanitarnego.

Gdy istnieje podejrzenie, że zgon nastąpił w wyniku działania przestępczego, należy o tym fakcie poinformować policję i prokuraturę (zgodnie z zapisami w Kodeksie postępowania karnego).

Wykaz aktów prawnych

1. Ustawa o zakładach opieki zdrowotnej.
2. Kodeks postępowania karnego.
3. Ustawa o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów.
4. Ustawa o chorobach zakaźnych lub zakażeniach.